

IVAN, Mari-Claudia

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea din București (2011); Master Științe penale, Universitatea Titu Maiorescu, București (2012); Doctor în drept, specializarea drept penal, cu teza „Unitatea de infracțiune”, Facultatea de Drept, Universitatea din București (2019).

Activitate: Consilier juridic (2011-2014); membru al Asociației Române de Științe Penale (2015-prezent); consilier juridic (grad profesional asistent), Instituția Prefectului – Ministerul Afacerilor Interne (martie 2016-prezent).

Publicații: coautor la 7 cărți: Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal (2013, 2015, 2017); Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal (2013, 2015, 2017); Cauzele justificative (2016); coautor la 6 cursuri pentru studenți și masteranzi în tehnologie ID; autor/coautor la 50 studii și articole publicate în reviste cu prestigiu recunoscut sau indexate de baze de date internaționale (Pro Lege, Dreptul, Revista Academiei Forțelor Terestre, Agora International Journal of Juridical Science etc.); coautor la 3 publicații la edituri cu prestigiu internațional din străinătate (Addleton Academic Publishers, New York, USA etc.); autor/coautor la 7 studii publicate în volume ale manifestărilor științifice; autor/coautor la 15 studii prezentate la manifestări științifice naționale și internaționale.

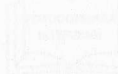
Premii și distincții: Premiul revistei „Dreptul” pentru publicistică științifică în domeniul dreptului, acordat de Uniunea Juriștilor din România și publicațiile „Dreptul” (2015).

Mari-Claudia Ivan

Unitatea de infracțiune

Editura C.H. Beck
București 2019

AVERTISMENTE!

Având în vedere că prezentul manual este destinat exclusiv utilizării în scopuri educative, în cadrul cursurilor de învățământ, amintim faptul că, în conformitate cu prevederile Legii nr. 84/2001 privind dreptul de acces public la informație, orice persoană are dreptul de a accesa și copia conținutul prezentei lucrări, în scopuri educative, fără a plăti o taxă sau o contribuție. În același timp, amintim faptul că, în conformitate cu prevederile Legii nr. 84/2001, orice persoană are dreptul de a publica și difuza conținutul prezentei lucrări, în scopuri educative, fără a plăti o taxă sau o contribuție. În același timp, amintim faptul că, în conformitate cu prevederile Legii nr. 84/2001, orice persoană are dreptul de a utiliza conținutul prezentei lucrări, în scopuri educative, fără a plăti o taxă sau o contribuție.

Ediția: C.J. Beck, revizuită de C.J. Beck, 2014. Toate drepturile rezervate.

Universitatea de Științe Politice
Științe Juridice

Copyright © 2014 - Editura C.J. Beck

ISBN 978-960-11-0014-1

Proiectare grafică: C.J. Beck, revizuită de C.J. Beck, 2014. Toate drepturile rezervate.

Proiectare grafică: C.J. Beck, revizuită de C.J. Beck, 2014. Toate drepturile rezervate.

Proiectare grafică: C.J. Beck, revizuită de C.J. Beck, 2014. Toate drepturile rezervate.

ISBN 978-960-11-0014-1

Proiectare grafică: C.J. Beck, revizuită de C.J. Beck, 2014. Toate drepturile rezervate.

Proiectare grafică: C.J. Beck, revizuită de C.J. Beck, 2014. Toate drepturile rezervate.

ISBN 978-960-11-0014-1

Ediția: C.J. Beck

(ISBN 978-960-11-0014-1) - Editura C.J. Beck

Tel.: 021 410.08.47 / 021 410.08.71

Fax: 021 410.08.48

E-mail: comenzi@libris.ro

Receptor: Elena Vîlcu

Emisiune: Cătălin Măruș

Cuprins

Abrevieri.....	XV
Considerații introductive.....	XVII
Capitolul I. Aspecte generale	1
Secțiunea 1. Infracțiunea.....	1
§1. Noțiunea de infracțiune	1
§2. Definiția infracțiunii – o noutate introdusă prin vechiul Cod penal român (din 1969)	2
§3. Importanța definiției legale	3
§4. Opinii divergente concepției legislative	5
§5. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii	7
5.1. Fapta prevăzută de legea penală.....	7
5.1.1. Noțiune	7
5.1.2. Pericolul social al faptei	10
5.2. Fapta săvârșită cu vinovăție	12
5.2.1. Noțiune și caracterizare	12
5.2.2. Formele și modalitățile vinovăției	12
5.2.3. Vinovăția ca element subiectiv al infracțiunii.....	13
5.3. Fapta nejustificată	14
5.3.1. Noțiune	14
5.3.2. Distincție.....	15
5.4. Fapta imputabilă persoanei care a săvârșit-o	16
5.4.1. Noțiune	16
§6. Definiția infracțiunii (în general) în Codul penal al Republicii Moldova.....	17
Secțiunea a 2-a. Conținutul infracțiunii	19
§1. Considerații generale.....	19
§2. Noțiune.....	20
§3. Clasificare	20

§4. Analiza conținutului infracțiunii	22
§5. Factorii preexistenți.....	23
§6. Conținutul constitutiv al infracțiunii	24
§7. Clasificarea infracțiunilor.....	26
Secțiunea a 3-a. Activitatea infracțională ca act de conduită umană.....	33
§1. Conduita umană	33
§2. Conduita infracțională.....	34
§3. Activitatea infracțională.....	35
3.1. Noțiune și caracterizare.....	35
3.2. Concretizarea activității infracționale	35
3.3. <i>Verbum regens</i>	36
§4. Clarificări conceptuale	37
§5. Elementul subiectiv al acțiunii sau inacțiunii.....	44
Capitolul II. Unitatea de infracțiune și formele sale	46
Secțiunea 1. Considerații generale	46
§1. Cadrul legal al unității de infracțiune	46
§2. Definiția unității de infracțiune	47
Secțiunea a 2-a. Formele unității de infracțiune.....	49
§1. Noțiune și caracterizare.....	49
§2. Formele unității de infracțiune	50
Secțiunea a 3-a. Condițiile și efectele unității de infracțiune....	50
§1. Condiții	50
§2. Efectele unității de infracțiune	51
Secțiunea a 4-a. Unitatea aparentă de infracțiune	52
§1. Noțiune.....	52
§2. Concursul formal (ideal) de infracțiuni	53
§3. Concursul de norme penale.....	55
Secțiunea a 5-a. Referințe de drept comparat.....	58
Capitolul III. Unitatea naturală de infracțiune	66
Secțiunea 1. Considerații generale	66
§1. Definiția unității naturale de infracțiune	66
§2. Formele unității naturale de infracțiune	68
Secțiunea a 2-a. Infracțiunea simplă	68
§1. Noțiune.....	68
§2. Caracterizarea infracțiunii simple	70

§3. Trăsăturile infracțiunii simple.....	72
§4. Formele (felurile) infracțiunii simple.....	101
§5. Pedepsa pentru infracțiunea simplă.....	108
§6. Sfera infracțiunilor în forma simplă a unității naturale de infracțiune.....	108
§7. Referințe de drept comparat	111
Secțiunea a 3-a. Infracțiunea continuă	112
§1. Noțiune.....	112
§2. Caracterizarea infracțiunii continue	113
§3. Tipuri de infracțiuni continue.....	115
§4. Trăsăturile infracțiunii continue	116
§5. Formele (felurile) infracțiunii continue.....	137
§6. Pedepsa pentru infracțiunea continuă.....	143
§7. Efectele epuizării infracțiunii continue	145
§8. Exemplificări și scurte analize ale unor incriminări.....	151
§9. Referințe de drept comparat	162
Secțiunea a 4-a. Infracțiunea deviată	163
§1. Noțiune.....	163
§2. Infracțiuni care pot lua forma unității deviate de infracțiune	165
§3. Caracterizarea infracțiunii deviate	169
§4. Modalități faptice ale infracțiunii deviate	173
§5. Trăsăturile infracțiunii deviate	177
5.1. Fapta inițială.....	177
5.2. Fapta efectiv săvârșită în ipoteza infracțiunii deviate <i>error in persona</i>	180
5.3. Fapta efectiv săvârșită în ipoteza infracțiunii deviate <i>aberratio ictus</i>	196
§6. Formele (felurile) infracțiunii deviate.....	207
§7. Pedepsa pentru infracțiunea deviată.....	209
§8. Referințe de drept comparat	217
Capitolul IV. Unitatea legală de infracțiune.....	221
Secțiunea 1. Considerații generale	221
§1. Definiția unității legale de infracțiune.....	221
§2. Cadrul legal al unității legale de infracțiune	222
§3. Formele unității legale de infracțiune.....	223

§4. Infracțiunea colectivă.....	224
Secțiunea a 2-a. Infracțiunea continuată	226
§1. Noțiune.....	226
§2. Infracțiunea continuată în vechiul Cod penal. Prezentare comparativă cu noul Cod penal (din 2009)	227
§3. Caracterizarea infracțiunii continuate	232
§4. Componenta infracțiunii continuate	236
§5. Trăsăturile infracțiunii continuate	239
§6. Condițiile infracțiunii continuate	253
6.1. Unitatea subiectului activ	254
6.2. Unitatea subiectului pasiv – condiție declarată neconstituțională.....	256
6.3. Pluralitatea obiectivă, datorată săvârșirii acțiunilor sau inacțiunilor la diferite perioade de timp	263
6.4. Unitatea rezoluției	266
6.5. Unitatea de calificare juridică	268
§7. Formele (felurile) și epuizarea infracțiunii continuate	269
§8. Pedepsa pentru infracțiunea continuată	272
§9. Recalcularea pedepsei pentru infracțiunea continuată	273
§10. Infracțiunile care pot fi comise în forma continuată a unității de infracțiune.....	274
§11. Referințe de drept comparat.....	277
Secțiunea a 3-a. Infracțiunea praeterintenționată	282
§1. Noțiune.....	282
§2. Caracterizarea infracțiunii praeterintenționate	282
§3. Modalitățile infracțiunii praeterintenționate.....	286
§4. Trăsăturile infracțiunii praeterintenționate.....	286
§5. Pedepsa pentru infracțiunea praeterintenționată.....	291
Secțiunea a 4-a. Infracțiunea complexă	291
§1. Noțiune.....	291
§2. Caracterizarea infracțiunii complexe	292
§3. Componenta infracțiunii complexe	297
§4. Infracțiunea complexă formă tip	299
4.1. Considerații generale	299
4.2. Trăsăturile infracțiunii complexe formă tip	304

§5. Infracțiunea complexă formă agravantă.....	324
5.1. Considerații generale	324
5.2. Trăsăturile infracțiunii complexe formă agravantă	328
§6. Infracțiunea complexă praeterintenționată	332
§7. Formele (felurile) infracțiunii complexe	334
§8. Pedepsa pentru infracțiunea complexă și recalcularea acesteia.....	336
§9. Sfera infracțiunilor în forma complexă a unității legale de infracțiune	337
§10. Referințe de drept comparat	340
Secțiunea a 5-a. Infracțiunea progresivă	342
§1. Noțiune.....	342
§2. Caracterizarea infracțiunii progresive	346
§3. Trăsăturile infracțiunii progresive	352
§4. Condițiile infracțiunii progresive	368
§5. Încadrarea juridică a infracțiunii progresive	369
§6. Modalitățile infracțiunii progresive.....	372
§7. Formele (felurile) infracțiunii progresive.....	373
§8. Pedepsa pentru infracțiunea progresivă.....	376
§9. Schimbarea încadrării juridice a faptei corespunzătoare rezultatului mai grav produs după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare a autorului	377
§10. Infracțiuni (din legi speciale) ce pot lua forma progresivă a unității legale de infracțiune	380
§11. Referințe de drept comparat	382
Secțiunea a 6-a. Infracțiunea de obicei	383
§1. Noțiune.....	383
§2. Infracțiunea de obicei și infracțiunea de simplă repetare.....	386
§3. Fapte penale reglementate în forma de obicei a unității de infracțiune în Codul penal	386
§4. Modalitățile infracțiunii de obicei	392
§5. Caracterizarea infracțiunii de obicei	393
§6. Trăsăturile infracțiunii de obicei (cu unele referiri la cele ale infracțiunii de simplă repetare)	395

§7. Formele (felurile) infracțiunii de obicei	402
§8. Pedepsa pentru infracțiunea de obicei	404
§9. Infracțiunile de obicei prevăzute în legi speciale	404
§10. Infracțiunea de simplă repetare, formă a unității de infracțiune	406
§11. Referințe de drept comparat	407
Capitolul V. Comparație între formele unității de infracțiune și alte tipuri de infracțiuni sau alte instituții	411
Secțiunea 1. Comparație între infracțiunea simplă și alte instituții	411
§1. Infracțiunea simplă și infracțiunea instantanee (momentană)	411
§2. Infracțiunea simplă, ca formă a unității de infracțiune, și infracțiunea simplă opusă infracțiunii de obicei și infracțiunii complexe	415
§3. Infracțiunea simplă, ca formă a unității naturale de infracțiune, și infracțiunea simplă, ca formă tip a infracțiunii	417
§4. Infracțiunea simplă și tipicitatea faptei penale	418
§5. Infracțiunea simplă și concursul ideal de infracțiuni	419
Secțiunea a 2-a. Comparație între infracțiunea continuă și alte instituții	419
§1. Infracțiunea continuă și infracțiunea omisivă	419
§2. Infracțiunea continuă și infracțiunea continuă, ca formă opusă infracțiunii instantanee	424
§3. Infracțiunea continuă și infracțiunea simplă	428
§4. Infracțiunea continuă și concursul de infracțiuni	430
Secțiunea a 3-a. Comparație între infracțiunea deviată și alte instituții	431
§1. Infracțiunea deviată și eroarea	431
§2. Infracțiunea deviată și infracțiunea simplă	433
§3. Infracțiunea deviată și infracțiunea progresivă	434
§4. Infracțiunea deviată și concursul de infracțiuni	435
Secțiunea a 4-a. Comparație între infracțiunea continuată și alte instituții	435
§1. Infracțiunea continuată și infracțiunea simplă	435

§2. Infracțiunea continuată și infracțiunea continuă	437
§3. Infracțiunea continuată și infracțiunea deviată	439
§4. Infracțiunea continuată și concursul de infracțiuni	440
Secțiunea a 5-a. Comparație între infracțiunea complexă și alte instituții	441
§1. Infracțiunea complexă formă tip în comparație cu alte instituții	441
§2. Infracțiunea complexă formă tip în comparație cu infracțiunea complexă formă agravantă și infracțiunea conexă	453
Secțiunea a 6-a. Comparație între infracțiunea progresivă și alte instituții	455
§1. Infracțiunea progresivă și complexitatea naturală	455
§2. Infracțiunea progresivă și infracțiunea lentă, opusă celei prompte	457
§3. Infracțiunea progresivă și infracțiunea continuă	458
§4. Infracțiunea progresivă și infracțiunea praeterintenționată	459
§5. Infracțiunea progresivă și infracțiunea complexă formă tip	459
Secțiunea a 7-a. Comparație între infracțiunea de obicei și alte instituții	464
§1. Infracțiunea de obicei, ca formă a unității de infracțiune și infracțiunea de obicei opusă celei simple	464
§2. Infracțiunea de obicei și infracțiunea simplă	465
§2. Infracțiunea de obicei și infracțiunea continuă	466
§3. Infracțiunea de obicei și infracțiunea continuată	466
§4. Infracțiunea de obicei și concursul de infracțiuni	467
Secțiunea a 8-a. Comparație între infracțiunea de simplă repetare și complexitatea naturală și cea legală de infracțiune	467
Secțiunea a 9-a. Unitatea de infracțiune și pluralitatea de infracțiuni	469
Bibliografie	473

de existență și efectele pe care le produce. Deoarece pe lângă „Unitatea reală de infracțiune” ar subzista și „Unitatea aparentă de infracțiune”, ne vom preocupa atât de instituția constituită de către legiuitor – „Concursul formal (ideal) de infracțiuni” – cât și de „Concursul de norme penale”, care creează o falsă impresie de încadrare juridică a unității de infracțiune într-o pluralitate de texte legale (Capitolul II).

Celor două forme consacrate ale unității de infracțiune le vom acorda capitole distincte, Capitolul III fiind dedicat „Unității naturale de infracțiune”, iar Capitolul IV celei create de către legiuitor – „Unitatea legală de infracțiune”.

După punerea în evidență a aspectelor sus-menționate, vom aborda și delimitarea „Unității de infracțiune” de alte instituții cu care concurează, cum ar fi „Pluralitatea de infracțiuni” (Capitolul V).

Capitolul I Aspecte generale

Secțiunea 1. Infracțiunea

§1. Noțiunea de infracțiune

Infracțiunea ar fi o „ciocnire de voințe – aceea a făptuitorului și aceea a legiuitorului – precum și rezultatul acestei ciocniri, și anume: înfrângerea (încălcarea) voinței legiuitorului. La făptuitor, exteriorizarea voinței se înfățișează sub forma unei conduite determinate (acțiune sau omisiune), iar la legiuitor, sub forma elaborării normei de incriminare în care este descrisă manifestarea exterioară a omului pe care voiește să o interzică sau să o impună”¹.

În doctrină, infracțiunea a fost definită ca fiind: „orice fapt incriminat de lege și sancționat cu pedeapsă”²; „o faptă a omului, un act de conduită exterioară a acestuia, interzis de lege sub o sancțiune represivă specifică, care este pedeapsa”³; „acțiunea sau inacțiunea socialmente periculoasă, săvârșită cu vinovăție și incriminată de legea penală”⁴. Prima definiție are în vedere fapta abstractă (adică aceea descrisă de norma de incriminare), iar celelalte, fapta concretă (și anume aceea săvârșită).

¹ G. Antoniu, Vinovăția penală, ed. a II-a, Ed. Academiei Române, București, 2002, p. 55.

² V. Dongoroz, Drept penal, Reeditarea ediției din 1939, Ed. Tempus & Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 159.

³ C. Bulai, Drept penal. Partea generală. Infracțiunea, vol. II, Tipografia Universității din București, București, 1981, p. 3.

⁴ I. Oancea, Tratat de drept penal. Partea generală, Ed. All Beck, București, 1994, p. 91.

Infracțiunea, în funcție de modalitatea aleasă de către făptuitor, se săvârșește fie prin a face ceva (ce este interzis de legea penală), fie prin a nu face ceva (ce legea penală impune să se facă), iar prin această activitate se aduce atingere ordinii sociale (apărată prin adoptarea legilor într-o societate oarecare), societății, impunându-se ca aceasta din urmă să reacționeze activ prin incriminarea faptei și pedepsirea făptuitorului. Prin urmare, infracțiunea reprezintă manifestarea ilicită penală a făptuitorului.

§2. Definiția infracțiunii – o noutate introdusă prin vechiul Cod penal român (din 1969)

În vechiul Cod penal român, noțiunea de infracțiune ar fi dobândit (după cum se exprima doctrina vremii), în cuprinsul unei norme juridice (art. 17), o formulare precisă în care se reflecta aspectul material, social, uman, moral și juridic al conținutului infracțiunii; dispoziția din art. 17 din codul menționat anterior prevedea că este infracțiune „*fapta care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală*”¹.

Infracțiunea era, sub aspectele sale generale, o categorie juridică, o instituție de drept penal. Așadar, normele din partea generală nu aveau ca obiect al reglementării o anumită infracțiune (trădare, omor, furt etc.), ci oricare faptă din ansamblul celor care constituiau infracțiuni. De aceea, normele privind infracțiunea, în general, ca instituție, precum și reglementările pe care aceste norme le conțin erau aplicabile tuturor infracțiunilor prevăzute în Partea specială a Codului penal sau în legi speciale².

Aceeași opțiune a legiuitorului³ (de a insera în vechiul Cod penal o definiție a noțiunii generale de infracțiune) a fost preluată

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală, vol. I, ed. a II-a, Ed. Academiei Române și All Beck, București, 2003, p. 8.

² Ibidem.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, op. cit., p. 8; C. Bulai, Drept penal. Partea generală. Infracțiunea, op. cit., p. 5; I. Oancea, op. cit., p. 91; V. Dobrinioiu, I. Pascu,

și de actualul Cod penal (din 2009, în vigoare), care în art. 15 alin. (1) o circumstanțiază ca fiind aceea „*faptă prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o*”; aceasta este definiția dată de către legiuitor infracțiunii prin enumerarea trăsăturilor sale esențiale.

Este de relevat că definițiile din doctrină se aseamănă cu cea legală, fiind concepute ori prin enumerarea unora dintre trăsăturile infracțiunii (stabilite, de altfel, de către legiuitor), ori prin adăugarea și a altor trăsături esențiale (o amplificare a definiției legale), fie prin contopirea unora dintre trăsături (o comprimare a definiției legale), dar niciodată nu s-a putut face abstracție de trăsăturile esențiale menționate în art. 15 alin. (1) C.pen.¹

§3. Importanța definiției legale

Necesitatea definirii infracțiunii, în general, a fost motivată în doctrină prin faptul că aceasta:

a) ajută la cunoașterea științifică a diferitelor infracțiuni sau la realizarea unei corecte caracterizări legale ale faptelor incriminate de normele speciale²;

b) asigură trasarea cadrului general al infracțiunilor sau delimitarea acestora de alte fapte asemănătoare, cum sunt contravențiile și abaterile disciplinare³;

c) constituie un concept deosebit de util pentru practicienii dreptului, care, raportând faptele concrete săvârșite la conceptul

I. Molnar, G. Nistoreanu, A. Boroș, V. Lazăr, Drept penal. Partea generală, Ed. Europa Nova, București, 1997, p. 102.

¹ G. Antoniu, Vinovăția penală, op. cit., p. 60. Autorul apreciază că doctrina penală română se limitează de ani de zile să repete formula legiuitorului (instituită în art. 17 C.pen. din 1969), ca și când aceasta ar fi unica posibilă spre a defini infracțiunea (G. Antoniu, E. Dobrescu, T. Diamu, G. Stroe, T. Avrigeanu, Reforma legislației penale, Ed. Academiei Române, București, 2003, p. 95).

² C. Bulai, Drept penal. Partea generală. Infracțiunea, op. cit., p. 5.

³ I. Oancea, op. cit., p. 91.

legal de infracțiune, vor fi în măsură să stabilească dacă acestea cad sau nu sub incidența legii penale¹;

d) ajută la delimitarea sferei ilicitului penal de cel extrapenal, servind, totodată, drept ghid pentru legiuitorul însuși în elaborarea de noi norme de drept penal prin care se incriminează anumite fapte ca infracțiuni, precum și în scoaterea de sub incidența legii penale a acelor fapte care nu mai prezintă pericol social².

Mai mult, s-a constatat că dispozițiile care definesc conceptul general de infracțiune au implicații în sfera acelor prevederi din Partea generală a Codului penal care reglementează alte instituții privitoare la infracțiune (de exemplu, tentativa sau participația penală). Tentativa va fi considerată infracțiune în măsura în care, fiind incriminată de lege, întrunește trăsăturile esențiale prevăzute în art. 15 C.pen. De asemenea, actele de participație (coautorat, instigare, complicitate) vor fi sancționate atunci când ele privesc o faptă care întrunește trăsăturile esențiale ale infracțiunii, potrivit dispozițiilor din articolul menționat anterior³.

Sintetizând, noțiunea generală de „infracțiune” prezintă importanță sub un întreg aspect: a) reprezintă o regulă de drept de care însuși legiuitorul se folosește în stabilirea faptelor care urmează să fie trecute în legea penală ca infracțiuni, ca și pentru scoaterea din sfera ilicitului penal a acelor fapte care nu mai sunt periculoase ori nu se mai săvârșesc; b) servește la delimitarea infracțiunilor de alte fapte extrapenale; c) pentru practician reprezintă un ghid de care se folosește în cadrul activității de aplicare a legii penale, observând îndeplinirea (regăsirea) în fapta săvârșită a trăsăturilor esențiale ale infracțiunii ori lipsa acestora, cu consecința neconsiderării faptei respective ca infracțiune⁴.

¹ V. Dobrinioiu, I. Pascu, I. Molnar, G. Nistoreanu, A. Boroi, V. Lazăr, op. cit., p. 102.

² Ibidem.

³ I. Pascu, T. Dima, C. Păun, M. Gorunescu, V. Dobrinioiu, M.A. Hotca, I. Chiș, M. Dobrinioiu, Noul Cod penal comentat, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 102.

⁴ C. Mitrache, Cr. Mitrache, Drept penal român. Partea generală. Conform noului Cod penal, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 131-132.

§4. Opinii divergente concepției legislative

În literatura de specialitate s-a considerat că existența unui text anume în Codul penal, care să fixeze trăsăturile esențiale ale infracțiunii, poate conduce la „înghețarea” doctrinei penale, manifestându-se tentația de a repeta la infinit formulele legiuitorului și de a nu depune eforturi pentru aprofundarea teoretică a conceptului de infracțiune¹. Tot astfel, s-a exprimat opinia conform căreia ceea ce l-a determinat pe legiuitorul Codului penal să definească noțiunea de infracțiune nu sunt decât consecințe ale unor erori comune, care caracterizează întreaga gândire penală contemporană².

Împotriva concepției adoptate de către legiuitorul Codului penal român s-ar putea invoca și următoarele argumente:

- legiuitorul nu trebuie să formuleze definiții, care restrâng sfera de analiză a unei anumite instituții de drept penal și care pot determina pierderea unor caracteristici importante ale instituției respective (de pildă, dacă majoritatea acțiunilor sau inacțiunilor, care compun o infracțiune continuată – privite singular – nu întrunesc condițiile enumerate prin definirea infracțiunii, atunci nu se poate reține nici forma continuată a unității de infracțiune). O definiție, prin enumerarea unor trăsături, nu poate fi considerată suficientă și completă;

- doar doctrina poate crea o definiție completă a infracțiunii, în urma unor studii complexe care să surprindă toate implicațiile sale;

- legiuitorul are obligația de a stabili norme privind conduita destinatarilor acestora. Infracțiunea este o faptă concretă, circumstanțiată de acțiunea sau inacțiunea pe care o săvârșește făptuitorul, având totdeauna un caracter personal, fiind deci opera făptuitorului;

¹ G. Antoniu, E. Dobrescu, T. Diamu, G. Stroe, T. Avrigeanu, op. cit., p. 95.

² M.-K. Guîu, Discuții în legătură cu definiția infracțiunii, în Dreptul nr. 11/2007, p. 140. Autoarea consideră că, în realitate, ceea ce s-ar impune este consacrarea legislativă a principiului răspunderii pentru vinovăție prin: prevederea expresă că vinovăția (și nicidecum „infracțiunea”) constituie unicul temei al răspunderii penale; formularea explicită a condițiilor de care depinde capacitatea penală; reformarea întregului sistem al cauzelor care înlătură vinovăția.

acesta mai puțin se preocupă de definiția infracțiunii și chiar nici nu-l interesează, transgresând numai normele de incriminare;

- definiția legală a infracțiunii este consacrată într-o normă generală, ce instituie condițiile pe care o faptă trebuie să le îndeplinească pentru a fi considerată infracțiune. Aceste condiții, chiar dacă nu existau într-o formă legală, tot subzistau în cazul oricărei fapte, deducându-se din conturul creat prin incriminarea sa;

- lipsa unei definiții legale a infracțiunii nu împiedică pedepsirea faptelor concrete, atât timp cât acestea sunt incriminate de către legiuitor. Dacă luăm ca exemplu fapta de amenințare, incriminată în art. 206 C.pen., observăm că din moment ce este săvârșită în forma reglementată de lege („fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane, dacă este de natură să îi producă o stare de temere”) ea întrunește și condițiile generale prevăzute în art. 15 alin. (1) din același cod („faptă prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o”).

Pe de altă parte, constatăm că în dreptul nostru penal se consacră atât o definiție a infracțiunii (în general), cât și o descriere a faptei, care cade sub incidența legii. Nu am putea susține că este vorba de o dublă reglementare? Răspunsul nu poate fi decât afirmativ;

- multe legislații străine (de exemplu, Codul penal german, francez, italian) nu cuprind o definiție a infracțiunii, aceasta fiind conturată de către doctrină; totuși, o definiție formală pare să existe în art. 10 din Codul penal spaniol¹, unde se prevede că *sunt delictive acțiunile și omisiunile intenționate sau din culpă pedepsite prin lege*².

¹ (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html), accesat la 18 februarie 2019.

² Gh. Ivan, M.-C. Ivan, Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 65.

§5. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii

Din definiția dată în actualul Cod penal rezultă că infracțiunea este „fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o”. În vechiul Cod penal român (din 1969) se prevedea că: „Infracțiunea este fapta care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală”. Această (din urmă) definiție a fost preluată, în substanță, de Codul penal român din anul 2004 (ulterior abrogat), modificând ordinea în care sunt enumerate în lege aceste trăsături¹. În actualul Cod penal român, s-au menținut două trăsături ale infracțiunii, și anume: fapta să fie prevăzută de legea penală, fapta să fie săvârșită cu vinovăție; s-a renunțat la trăsătura esențială a pericolului social și s-au introdus altele noi: fapta să fie nejustificată, precum și ca aceasta să fie imputabilă persoanei care a săvârșit-o.

5.1. Fapta prevăzută de legea penală

5.1.1. Noțiune

Prin conceptul de „faptă prevăzută de legea penală”, ca trăsătură esențială a infracțiunii, se impune ca o anumită faptă să fie reglementată într-o dispoziție cu caracter penal. Așadar, dacă fapta comisă de către făptuitor nu era prevăzută de legea penală „în momentul săvârșirii ei”, aceasta nu reprezintă o infracțiune și drept consecință nu poate fi sancționată penal.

Potrivit art. 173 C.pen., „prin lege penală se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe

¹ G. Antoniu, Noul Cod penal. Codul penal anterior. Studiu comparativ, Ed. All Beck, București, 2004, p. 12. Autorul precizează că intenția legiuitorului a fost să plaseze verificarea existenței pericolului social după ce s-a constatat că fapta este prevăzută de legea penală, și nu înainte de această cerință, cum era în textul art. 17 al vechiului Cod penal român; argumentul adus în lucrările parlamentare a fost acela că, în practică, pericolul social al faptei este verificat de către organele judiciare după ce au constatat că există o faptă prevăzută de legea penală.

de urgență sau în alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege". Deci, constituie infracțiune orice faptă prevăzută într-o lege organică, ordonanță de urgență sau într-un alt act normativ cu putere de lege, ce cuprinde fie numai dispoziții penale, fie și asemenea dispoziții, pe lângă altele cu un caracter nepenal. Un exemplu de faptă incriminată de o lege din ultima categorie ar fi infracțiunea de îndemn la consumul ilicit de droguri de mare risc (art. 10 din Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri¹, republicată, cu modificările și completările ulterioare), care constă în fapta de a îndemna o altă persoană fizică să consume în mod ilicit droguri de mare risc, prin orice mijloace.

Trăsătura menționată mai sus reiese atât din definiția legală a infracțiunii [art. 15 alin. (1) C.pen.], cât și din principiul legalității incriminării (art. 1 din același cod²); de altfel, acesta din urmă o completează pe prima.

În doctrină s-a conturat și noțiunea de *tipicitate*, care presupune existența unei concordanțe între fapta săvârșită și norma incriminatoare, fapta comisă trebuind astfel să îndeplinească toate cerințele privitoare la conținutul juridic al infracțiunii respective. De pildă, prin incriminarea faptei de ucidere la cererea victimei (art. 190 C.pen.³) s-au stabilit condițiile sau cerințele pe care o asemenea faptă trebuie să le îndeplinească pentru a fi infracțiune, printre care: să fie săvârșită o acțiune sau inacțiune de ucidere; să existe o cerere explicită, serioasă, conștientă și repetată a victimei

¹ M.Of. nr. 163 din 6 martie 2014.

² „Art. 1. Legalitatea incriminării

(1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni (s.n. – M.-C. Ivan).

(2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită (s.n. – M.-C. Ivan)".

³ „Art. 190. Uciderea la cererea victimei

Uciderea săvârșită la cererea explicită, serioasă, conștientă și repetată a victimei care suferea de o boală incurabilă sau de o infirmitate gravă atestată medical, cauzatoare de suferințe permanente și greu de suportat, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani".

în acest scop, anterioară săvârșirii faptei; victima să sufere de o boală incurabilă sau de o infirmitate gravă atestată medical, care să-i cauzeze suferințe permanente și greu de suportat; fapta să fie săvârșită cu intenție. Astfel, în măsura în care fapta săvârșită îndeplinește condițiile impuse este calificată infracțiune de ucidere la cererea victimei (art. 190 din codul sus-menționat), în caz contrar putând constitui ori infracțiunea de omor (art. 188 C.pen.) sau de omor calificat (art. 189 din același cod), ori infracțiunea de ucidere din culpă (art. 192 C.pen. – când condiția subiectivă a intenției nu este îndeplinită), sau existând posibilitatea să nu fie infracțiune contra vieții (atunci când nu se poate dovedi nici culpa făptuitorului), ci una dintre acelea incluse în categoria infracțiunilor contra integrității corporale sau sănătății (atunci când nu s-a urmărit producerea morții victimei). Așadar, în activitatea de aplicare a legii penale, organele judiciare vor trebui să compare o anumită faptă săvârșită de către o persoană cu fapta-model descrisă în norma de incriminare, pentru a vedea dacă întrunește toate cerințele impuse de către legiuitor¹.

Pe de altă parte, observăm că făptuitorul răspunde penal pentru fapta efectiv săvârșită, chiar și dacă infracțiunea ar fi fost definită ca fiind „fapta săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o”, lipsind deci trăsătura analizată. Acest raționament poate fi admis, deoarece odată ce săvârșește o infracțiune (care este reglementată în Partea specială a Codului penal), în mod automat, făptuitorul este tras la răspundere penală. Și viceversa: fapta concretă neprevăzută de legea penală (de pildă, insulta unui funcționar public) nu este sancționată. În atari condiții, opinăm că nu este necesară o astfel de trăsătură în cuprinsul definiției infracțiunii.

¹ F. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 329.